

**Алфавітний іменний покажчик
та назви праць авторів, у яких викладено
державно-правові концепції**

Аврелій Августин (354-430) – видатний діяч християнської церкви, єпископ Гіппону в Північній Африці. Державно-правові погляди викладено у творі “Про місто Боже”. Стояв біля витоків теологічної теорії держави.

Аквінський Фома (1225-1274) – домініканський монах, вчений-теолог, автор теологічної теорії походження держави. Основні праці: “Про правління владик”, “Сума теології”.

Андрузький Георгій (1829-?) – член українського таємного Кирило-Мефодіївського товариства. Автор “Начерків конституції республіки”. Прибічник ідеї слов’янської федерації.

Аристотель (384-322 до н.е.) – філософ Стародавньої Греції. Державно-правове вчення викладене в творах “Політика”, “Афінська політія”, “Етика”. Досліджував сутність держави, права, форми держави та причини їхніх змін. Дав визначення держави, громадянина, справедливості та права. Автор патріархальної теорії походження держави.

Бабєф Гракх (Франсуа Ноель; 1760-1797) – французький мислитель, комуніст-утопіст. Заснував “Таємну директорію суспільного спасіння”, головною метою якої було збройне повстання, зміна державного устрою. Пропонував зрівняльний комунізм.

Бакунін Михайло Олександрович (1814-1876) – російський мислитель, теоретик анархізму, один з ідеологів народництва. Не визнавав класової боротьби, боровся з ідеями К. Маркса. Державу вважав інститутом, що унеможлиблює розвиток особи. Пропонував через всесвітній бунт селян знищити державу і замінити її асоціаціями громад. Найбільш відомою є праця “Державність і анархія”.

Бенгам Ієремія (1748-1832) – англійський юрист, філософ, засновник філософської течії утилітаризму (від лат. utilitas – користь). Користь визнавав головною метою мораліста і законодавця, а

завданням держави вважав забезпечення користі індивіда. Право – встановлена законом можливість і гарантія дозволених дій.

Боден Жан (1530-1596) – французький мислитель. Пропагував ідеї нового стану – буржуазії, сильної держави централізованої влади. Висунув ідею державного суверенітету. Державно-правові погляди викладено в праці “Шість книжок про республіку”.

Винниченко Володимир Кирилович (1880-1957) – український письменник, громадський і політичний діяч. Очолював Генеральний секретаріат Української Центральної Ради. Спочатку вважав себе прибічником “російсько-українського комуністичного табору”, згодом перейнявся ідеєю незалежної України. Один з авторів проекту Конституції України, Універсалів.

Вишенський Іван (1490-1525) – український мислитель, чернець-аскет. Пропонував суспільний ідеал, основними аспектами якого були рівність, свобода людини і народу.

Вольтер (Франсуа-Марі Аруе; 1694-1778) – французький письменник-просвітител. У працях “Філософські листи”, “Кандід, або Оптимізм” виклав державно-правові погляди, спрямовані на викорінення соціального зла, невігластва й неосвіченості. Критикував феодальне право, абсолютизм, пропагував “освічену монархію”.

Гай (II ст.) – римський юрист. Головні твори – інституції: класичне викладання римського права за окремими інститутами.

Гамільтон Олександр (1757-1804) – державний діяч США, лідер партії федералістів. Обстоював ідеї сильної централізованої держави, не визнавав демократії, пропонував організувати владу, за якої права людей поділялися б відповідно до їхнього майнового стану.

Гегель Георг-Вільгельм-Фрідріх (1770-1831) – німецький філософ. Здійснив фундаментальні дослідження держави, права, суспільства в працях “Конституція Німеччини”, “Про наукові способи дослідження природного права, його місця в практичній філософії та його відношення до науки про позитивне право”, “Феноменологія духу”, “Філософія духу”, “Філософія права” та ін.

Гельвецій Клод-Адріан (1715-1771) – грецький філософ. Головні праці: “Про людину, її розумові здібності та її виховання”, “Про

розум”. Характер людини вважав продуктом навколишнього світу. Держава виникає завдяки особистим інтересам і потребам. Прибічник приватної власності, з якою пов’язував розвиток суспільства. Прибічник республіки і феодалізму.

Геракліт (VI-V ст. до н.е.) – філософ Стародавньої Греції, засновник діалектики, автор ідеї про загальний логос (керівний розум), із якого випливають закони, що мають визначальне значення в житті людей і держави.

Герцен Олександр Іванович (1812-1870) – російський письменник, один із засновників народництва, демократ. Державно-правові погляди з критикою монархії викладено в творі “Минуле і думки” та ін.

Гесіод (VIII-VII ст. до н.е.) – поет Стародавньої Греції. Державно-правові погляди виклав у творах “Труди і дні”, “Теогонія”. Автор легенди про богів Зевса і Феміду, які мали дочок Діке (справедливість) та Евномію (законність).

Гоббс Томас (1588-1679) – англійський філософ. Основні праці: “Філософське начало вчення про громадянина”, “Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковної та громадянської”. Прибічник ідеї природного права і договірної теорії держави.

Гольбах Поль-Анрі (1723-1789) – французький філософ. У творах “Природна політика”, “Система природи” обстоював тезу про визначальну роль середовища у формуванні особистості, договірну теорію походження держави, природно-правову теорію.

Гомер (VIII ст. до н.е.) – поет Стародавньої Греції, автор “Іліади” та “Одіссеї”, в яких викладено погляди про справедливість, правду, законність і необхідність карати кривду.

Гроцій Гуго де Гроот (1583-1645) – голландський державний діяч, юрист і соціолог. Один із представників теорії суспільного договору та природного права. Державно-правові погляди викладено у праці “Про право війни і миру...”.

Грушевський Михайло Сергійович (1866-1934) – український вчений, професор Київського університету, голова Центральної Ради України. Державно-правові погляди викладено у творах:

“Освобождение России и украинский вопрос”, “Якої ми хочемо автономії та федерації”, “Хто такі українці і чого вони хочуть?”, “На порозі нової України” та ін. Прибічник федерального устрою Росії, а згодом – незалежності України.

Гумплович Людвіг (1838-1909) – австрійський вчений, представник соціологічного позитивізму, автор теорії насилля. Вважав, що держава утворюється силою, завдяки загарбанню території. Основна праця – “Загальне вчення про державу”.

Гуссерль Едмунд (1859-1938) – німецький філософ, засновник феноменологічної теорії права.

Данило Заточник (XII-XIII ст.) – автор “Моління”. Пропонував укріпити державу, провадив ідею компетентності правління.

Демокріт (460-370 до н.е.) – філософ Стародавньої Греції, засновник античної атомістики. Розвиток суспільства вважав еволюційним, а закони – штучним явищем, інтереси держави ставив на перше місце.

Десницький Семен Юхимович (1740–1789) – російський просвітник, професор права Московського університету. Походження держави пов’язував із виникненням сім’ї та приватної власності. В 1768 р. надіслав Катерині II “Подання про заснування законодавчої, судової та каральної влади Російської імперії” із пропозиціями державних реформ.

Джефферсон Томас (1743-1826) – представник американського Просвітництва. Державний діяч. 3-й президент США. Автор проекту Декларації незалежності США, прибічник теорії суспільного договору, природного права та народного суверенітету.

Дідро Дені (1713-1784) – французький філософ. У працях “Племінник Рамо” та ін. Розглядав проблеми природного права та відповідності йому позитивних законів. Прибічник договірної теорії походження держави та ідеї “освіченої монархії”.

Драгоманов Михайло Петрович (1841-1895) – український історик, організатор “Київської громади”. Розробив концепцію суспільства, що ґрунтувалася на ідеї асоціації гармонійно розвинених особистостей. Пропонував новий державний устрій на умовах

федералізму з максимальною децентралізацією влади. Автор праць: “Чудацькі думки про українську національну справу”, “Що таке українофільство?” та ін.

Дюгі Леон (1859-1928) – французький юрист, представник соціологічного позитивізму, автор теорії солідаризму. Обстоював ідею “синдикалістської” надкласової (“корпоративної”) держави.

Енгельс Фрідріх (1820-1895) – німецький мислитель, філософ, основоположник ідеології комунізму, автор класової теорії походження держави. Державно-правові погляди викладено в працях “Начерки до критики політичної економіки”, “Становище робітничого класу в Англії”, “Німецька ідеологія” (разом із К. Марксом), “Маніфест комуністичної партії” (разом із К. Марксом), “Селянська війна в Німеччині”, “Анти-Дюрінг”, “Походження сім’ї, приватної власності та держави” і ін.

Епікур (341-270 до н.е.) – філософ Стародавньої Греції періоду еллінізму. Вважав, що всесвіт розвивається за природними законами. Етика пов’язує фізичні й політико-правові уявлення. Держава утворюється для забезпечення людей, їхньої загальної користі. Досліджував форми держави.

Герінг Рудольф (1818-1892) – німецький юрист, професор, представник соціологічної юриспруденції. Автор так званої юриспруденції інтересів. Основні праці: “Мета в праві”, “Боротьба за право”, “Дух римського права на різних ступенях його розвитку”.

Ларіон (XI ст.) – перший київський митрополит часів Ярослава Мудрого (прибл. 978-1054), автор “Слова про закон і благодать”. Виборював ідеї посилення Київської Русі, пропонував розглядати слов’янські народи в контексті світової історії.

Йосиф Волоцький (1439 чи 1440-1515) – ігумен Йосифо-Волоколамського монастиря, голова йосифлян. Обстоював ідею зверхності церковної влади. Згодом відмовився від неї, визнавши головною царську владу.

Кампанелла Томмазо (1568-1639) – італійський мислитель. Один із засновників утопічного соціалізму. Державно-правові концепції викладено у праці “Місто Сонця”.

Кант Іммануїл (1724-1804) – німецький філософ, професор Кенігсберзького університету. Державно-правові погляди викладено у працях “Метафізичні засади вчення про право”, “До вічного миру” та ін. Прибічник теорій природного права, договірної теорії походження держави. З’ясовував сутність права, закону, держави, форми держави.

Кельзен Ганс (1881-1973) – австрійський юрист, представник юридичного позитивізму, один із засновників правового нормативізму. Висунув ідею “чистого” вчення про право. Основна праця – “Чиста теорія права”.

Кирило Туровський (поч. XII ст.) – єпископ міста Турова. Обстоював єдність світської та духовної влади, пропагував ідею “одного володаря”, закликав до єднання Русі. Автор “Кирила-ченця притчі про людську душу, і про тіло, і про порушення Божої заповіді, і про страшний суд, і про муки”, “Повісті про сліпого й кульгавого” та ін.

Констан Бенжамен (1767-1830) – представник французького лібералізму. Виборював ідеї невтручання держави в економіку, поділу влади, конституційної монархії. Свої погляди виклав у працях “Нарис конституції”, “Принципи політики”, “Про свободу стародавніх народів порівняно зі свободою нових”.

Конт Огюст (1798-1857) – французький філософ, засновник соціології та філософії позитивізму. Заперечував можливість пізнання сутності держави і права. Основні праці: “Курс позитивної філософії”, “Система позитивної політики”.

Конфуцій (551-479 до н.е.) – мислитель Стародавнього Китаю, засновник конфуціанства. Державно-правові погляди викладено в книзі “Луньюй” (“Бесіди і міркування”).

Костомаров Микола Іванович (1817-1885) – український вчений, член Кирило-Мефодіївського товариства, автор праць: “Думки про федеративний принцип у старій Русі”, “Дві руські народності”, “Книги буття українського народу” та ін. Пропагував ідею слов’янської федерації.

Куницин Олександр Петрович (1783-1840) – російський юрист. Поділяв погляди І. Канта, розглядаючи право як частину моральної

філософії; прибічник теорії природного права. Основна праця – “Право природне”.

Лао-цзи (VI-V ст. до н.е.) – автор стародавнього китайського трактату “Дао де цзін”, засновник даосизму.

Ленін (Ульянов) Володимир Ілліч (1870-1924) – російський мислитель, філософ, прибічник і автор класової теорії походження держави, організатор партії російських соціал-демократів і збройного перевороту в жовтні 1917 р. Прибічник державно-правових поглядів К. Маркса і Ф. Енгельса. Розробив ідеологію російського комунізму, проекти державних змін Російської імперії. Основні праці: “Розвиток капіталізму в Росії”, “Що робити”, “Крок вперед, два кроки назад”, “Держава і революція” та ін.

Леся Українка (Лариса Петрівна Косач; 1871-1913) – українська поетеса, громадська діячка. Поділяла деякі ідеї марксизму. Прибічниця теорії насильницького походження держави. Державно-правові погляди викладено у творах “Сльози-перли”, “Замітки з приводу статті “Політика і етика” та ін.

Локк Джон (1632-1704) – представник англійського Просвітництва. Основна політико-правова праця – “Два трактати про правління”. Його державно-правова концепція спиралася на теорію природного права і суспільного договору. Наблизився до проблеми поділу влади.

Маблі Габріель-Бонно де (1709-1785) – французький соціаліст-утопіст. У працях “Про права та обов’язки громадянина”, “Про законодавство, або Принципи законів” виклав ідеї зрівняльного комунізму.

Мазепа Іван (1687-1642) – український політичний та державний діяч. Виборював ідею незалежної України на чолі з єдиноправителем-гетьманом.

Макіавеллі Нікколо (1469-1527) – італійський політичний діяч, письменник. Причину негараздів Італії вбачав у її роздробленості, яку можна подолати з допомогою сильної централізованої влади, для чого припускав застосування всяких засобів. Автор ідеї об’єктивної

історичної необхідності й закономірності, яку називав долею, – макіавеллізму. Державно-правові думки виклав у працях “Государ”, “Історія Флоренції” та ін.

Марітен Жак (1882-1973) – французький філософ, правознавець, прибічник теорії природного права, напрямку неотомізму.

Маркс Карл (1818-1883) – німецький мислитель, економіст і філософ. Розробив ідеологію комунізму, класової боротьби й комуністичної революції. Автор класової теорії походження держави. Головні праці: “Капітал”, “Німецька ідеологія” (разом із Ф. Енгельсом), “Маніфест комуністичної партії”, “Класова боротьба у Франції з 1848 р. по 1850 р.”, “До критики політичної економії”, “До критики Готської програми” та ін.

Марсилій Падуанський (між 1275 і 1280-1343) – італійський політичний мислитель. У творі “Захисник миру” обстоював ідею суспільного договору. Найбільш вдалою формою держави вважав стану монархію. Співвідносячи світську й церковну владу, головною вважав першу.

Махно Нестор Іванович (1889-1934) – політичний діяч, провідник ідей анархізму в Україні.

Мельє Жан (1664-1729) – священик із Франції, соціаліст-утопіст. Головна праця – “Заповіт”.

Могила Петро (1574-1646) – український державний та релігійний діяч. Автор “Номоканону” та інших праць. Виклав ідею ідеального владителя, стверджував, що влада дається Богом, перед яким вона підзвітна. Мріяв про самостійну державу.

Модестин Геренній (III ст.) – римський юрист. У 426 р. його творам було надано обов’язкової юридичної сили. 345 фрагментів із його творів увійшли до Дигест.

Монтеск’є Шарль-Луї (1689-1755) – філософ, представник французького Просвітництва. Головні твори “Перські листи”, “Про дух законів”. Виступив проти абсолютизму, робив спроби пояснити причини виникнення того чи іншого державного устрою, досліджував форми правління. Автор концепції “поділу влади”.

Мореллі (XVIII ст.) – представник французького утопічного соціалізму. У праці “Кодекс природи” вважав комунізм таким, що відповідає природним якостям людини.

Мор Томас (1478-1535) – англійський політичний діяч, один із засновників утопічного соціалізму. Основна праця – “Утопія”.

Моска Гаєтано (1858-1941) – італійський юрист і соціолог, автор державно-правової концепції про “політично-правовий клас”, що є, власне, теорією еліт. Основна праця “Основи політичної теорії”.

Муравйов Микита Михайлович (1796-1843) – капітан російської армії, декабрист. Керував Північним товариством декабристів. Прихильник конституційної монархії.

Муромцев Сергій Андрійович (1850-1910) – російський юрист, професор Московського університету, представник соціологічного позитивізму. Основна праця – “Визначення і основний розподіл права”.

Ніл Сорський (1433-1508) – засновник “нестяжательства”. Обстоював ідею аскетизму, особистої праці монахів, вирішував проблему співвідношення церковної та світської влади.

Ніцше Фрідріх (1844-1900) – німецький філософ, представник ірраціоналізму й волюнтаризму, один із засновників “філософії життя”. Державу і право розглядав як інструментарії культури, яка являє собою боротьбу сил за владу. Завдання держави і людства – створення видатних людей, геніїв. Основні праці: “Грецька держава”, “Воля до влади”, “Так казав Заратустра”, “По той бік добра і зла”, “Походження моралі” та ін.

Новгородцев Павло Іванович (1866-1924) – російський філософ і юрист, професор Московського університету. Філософська основа його правових вчень – неокантіанство. Основні праці: “Криза сучасного правознавства”, “Про суспільний ідеал”, “Моральний ідеалізм у філософії права”.

Оріховський-Роксолан Станіслав (1515-1567) – український мислитель, автор праць “Про природне право”, “Про турецьку загрозу”, “Напучення польському королю” та ін. Прибічник ідеї природного права, верховенства закону. Робив спроби вирішити

проблему співвідношення світської та духовної влади.

Орлик Пилип (1672-1742) – український державний і військовий діяч. Гетьман України у вигнанні. Автор праць: “Вивід прав України”, “Пакт і Конституція законів та вільностей Війська Запорозького”.

Остін Джон (1911-1960) – англійський філософ, представник лінгвістичної філософії, однієї з форм неопозитивізму. Не визнавав теорій природного права, стверджував, що існує тільки позитивне право, матеріалізоване в нормах. Заперечував можливість пізнання суті держави і права.

Оуен Роберт (1771-1858) – представник англійського утопічного соціалізму. Розробив програму нового устрою суспільства через утворення самокерованих “поселень спільності й співробітництва”, де не було б приватної власності, класів, експлуатації. Робив спроби втілити в життя свій проект.

Павел Юлій (II-III ст.) – римський юрист. У 426 р. деяким його концепціям було надано обов’язкової юридичної сили.

Парето Вільфредо (1848-1923) – італійський соціолог, автор концепції “зміни еліт”, згідно з якою основою суспільних процесів є боротьба еліт за владу. Основна праця – “Трактат із загальної соціології”.

Паунд Роско (1870-1964) – американський юрист, керівник соціологічної гарвардської школи права. Розглядав право як режим упорядкування людських відносин, відводив основну роль у судовому процесі судді, а не нормам права. Основна праця – “Юриспруденція”.

Пейн Томас (1737-1809) – представник Просвітництва, учасник війни за незалежність США, автор памфлету “Здоровий глузд”. Прибічник теорії природного права, ідеї народного суверенітету. Пропагував свій суспільний ідеал – демократичну республіку.

Пересветов Іван Семенович (XVI ст.) – російський письменник і публіцист, ідеолог дворянства. В 1549 р. передав Іванові I свої проекти державних реформ – “Малу чолобитну” і “Велику чолобитну”.

Пестель Павло Іванович (1793-1826) – полковник російської

армії, декабрист. Засновник Південного товариства декабристів. Сповідував республіканські погляди. Автор “Руської правди”.

Петлюра Симон Васильович (1879-1920) – організатор Центральної Ради; очолював Директорію. Його державно-правові погляди було включено в програмні документи Української соціал-демократичної партії.

Петражицький Лев Йосипович (1867-1931) – російський юрист, професор Петербурзького, а потім Варшавського університетів, один із засновників психологічної школи права. Основна праця – “Теорія права і держави у зв’язку з теорією моральності”.

Пігу Артур-Сесіл (1877-1959) – англійський економіст. Обґрунтовував необхідність регулювання економічних відносин. Один із авторів теорії “держави загального права”.

Піфагор (580-500 до н.е.) – мислитель Стародавньої Греції, засновник філософського напрямку; дослідник категорій “рівність”, “справедливість”; противник демократії.

Платон (428-348 до н.е.) – філософ Стародавньої Греції; перший мислитель, твори якого дійшли до нас. Державно-правові погляди викладено у працях “Держава”, “Закони” та ін. Автор проекту “ідеальної” держави. Важливим вважав помірковану законність та судову систему.

Плеханов Георгій Валентинович (1856-1918) – російський філософ, пропагандист марксизму, керівник “Землі і волі”, “Чорного переділу”, “Визволення праці”. Один із засновників партії російських соціал-демократів, згодом сповідував буржуазно-демократичні ідеї, не сприйняв Жовтневого перевороту. Основні праці: “Соціалізм і політична боротьба”, “Наші розбіжності” та ін.

Полівій (210-128 до н.е.) – грецький історик періоду еллінізму. Головна праця – “Історія в сорока книжках”. Загальним світовим законом визнавав долю. Виникнення держави розглядав як закономірний процес.

Посошков Іван Тихонович (1652-1726) – російський публіцист, прибічник реформ Петра I. У праці “Книжка про бідність і багатство”

запропонував концепції нового державного устрою, основною ідеєю яких було “загальне благо”.

Прокопович Феофан (1681-1736) – український і російський державний і церковний діяч. Сприяв утвердженню Петра I і провадженню його реформ. Автор “Слова про владу й честь царську” та інших праць. Обстоював ідеї сильної централізованої влади, освіченого абсолютизму; поділяв ідеї природного права.

Протагор (490-420 до н.е.) – філософ Стародавньої Греції, софіст. Стверджував суб’єктивну обумовленість знання. Прибічник демократичного устрою.

Радіщев Олександр Михайлович (1749-1802) – російський письменник. Державно-правові погляди викладено у творі “Подорож із Петербурга до Москви”. Виборював ідеї демократії та республіканізму, участі народу в управлінні державою. Прибічник договірної теорії походження держави та природного права.

Руссо Жан-Жак (1712-1778) – представник французького Просвітництва, філософ. Головні праці: “Про суспільний договір”, “Міркування про основи і підстави нерівності...”. Зважав на протиріччя розвитку цивілізації, приватну власність називав причиною нерівності. Автор договірної теорії держави, прибічник ідеї прямого народоправства. Досліджував суспільство, державу, право.

Сен-Сімон Клод-Анрі де Рувруа (1760-1825) – французький соціаліст-утопіст. Рушійними силами суспільного розвитку уважав прогрес наукових знань, моралі та релігії. Праця “Нове християнство” та ін.

Сократ (469-399 до н.е.) – філософ Стародавньої Греції. Прагнув до раціонального обґрунтування об’єктивного характеру етичних оцінок, моральної природи держави і права. Розрізняв природне і позитивне право.

Соловйов Володимир Сергійович (1853-1900) – російський філософ, публіцист. Його філософія права тісно пов’язана з ученням про мораль. Розглядав право як розмежування свободи людей у суспільстві та як мінімум моральності. Основні праці: “Критика абстрагованих засад”, “Виправдання добра”.

Спенсер Герберт (1820-1903) – англійський мислитель, філософ і

соціолог. Представник соціологічного позитивізму. Автор органічної теорії держави, яку порівнював із біологічним організмом. Основна праця – “Система системної філософії”.

Сперанський Михайло Михайлович (1772-1839) – російський державний діяч, радник Олександра I, автор плану ліберального устрою Росії. Праці: “Записка про основні закони”, “Записка про устрій урядових і судових установ у Росії”.

Спіноза Барух (Бенедикт; 1632-1677) – нідерландський філософ. Основні праці: “Богословсько-політичний трактат”, “Етика”, “Політичний трактат”. Державу і право розглядав як органічні частини природи. Прибічник теорії природного права (все в світі підкорено законові самозбереження) і суспільного договору.

Татищев Василь Микитович (1686-1750) – російський історик, державний діяч. Головна праця – “Історія Російська”. Обгрунтував централізовану державу з сильною владою.

Ульпіан (170-228) – римський юрист, прибічник ідеї природного права. В 426 р. його концепціям було надано обов’язкової юридичної сили. Окремі положення його вчень увійшли до Дигест.

Філофей (XVI ст.) – російський письменник, чернець псковського Єлизарівського монастиря. Автор концепції “Москва – третій Рим”.

Фіхте Йоган-Готліб (1762-1814) – професор філософії Єнського університету в Німеччині. Вважав, що право виводиться з “чистих форм розуму”, а держава виникає для захисту правовідносин, особистих прав людей. У праці “Замкнена торгова держава” розробив проект “ідеальної держави”, що втручається в усі сфери життя суспільства.

Франко Іван Якович (1856-1916) – український філософ, політичний діяч. Виступав проти необмеженої монархії, поділяв деякі положення марксизму. Пропонував новий устрій суспільства за допомогою революції, під якою розумів низку культурних, наукових і політичних заходів. Державно-правові погляди викладено у творах: “Дві конституції”, “Історія однієї конфіскації”, “На дні”, “До світла” та ін.

Фур’є Шарль (1772-1837) – представник французького

утопічного соціалізму. Пропонував новий суспільний устрій; його ідеалом був комуносоціалізм. Основним осередком майбутньої держави вважав фаланги, в яких люди займалися б одночасно промисловим і сільськогосподарським виробництвом. Основні праці: “Теорія чотирьох рухів і загальних доль”, “Теорія світової єдності”, “Новий господарський соціетарний світ”.

Хмельницький Богдан (1595-1656) – український державний діяч, полководець. Автор “Березневих статей”, у яких викладено перспективу розвитку України в складі Росії.

Цицерон Марк Туллій (106-43 до н.е.) – державний діяч Стародавнього Риму. Державно-правові погляди викладено у працях “Про державу”, “Про закони”, “Про обов’язки”. Державу визнавав надбанням народу, досліджував форми держави, був прибічником ідей природного права, беззаперечного підкорення законів.

Чернишевський Микола Гаврилович (1828-1889) – російський письменник, один із керівників журналу “Сучасник”. Був одним з ідейних керівників “Землі і волі”. Пропонував ідеї утопічного соціалізму, вважав можливим перехід до соціалізму через селянську “общину”. Державні погляди викладено в романі “Що робити?”.

Чичерін Борис Миколайович (1828-1904) – російський юрист, представник течії неогегельянства в її ліберальному варіанті. Основні праці: “Філософія права”, “Історія політичних вчень”.

Шевченко Тарас Григорович (1814-1861) – український письменник, член Кирило-Мефодіївського товариства (1846-1847 рр.). Противник абсолютної монархії. Висловлював ідеї республіканізму.

Щербатов Михайло Михайлович (1733-1790) – російський історик, публіцист. Автор “Подорожі до землі Офірської”, в якій виклав консервативні політико-правові погляди.

Юм Девід (1711-1776) – англійський філософ. Побудував правову теорію, виходячи з почуттів, серед яких, на його думку, знаходяться і правові почуття. Основна праця “Трактат про людську природу”.